

Jonas Rorarius

Suomen kestävän kehityksen toimikunnan kokous 3/2009

Aika: Keskiviikko 7.10.2009 klo 11.00 -13.00
Paikka: Valtioneuvoston juhlahuoneisto "Smolna", Eteläesplanadi 6. Helsinki
Teema: Kestävän kehityksen tietopohjan vahvistaminen
-Tutkimuksen ja politiikanteon vuorovaikutus

PÖYTÄKIRJA

1. Kokouksen avaaminen

Puheenjohtaja, työministeri **Anni Sinnemäki** avasi kokouksen. Aluksi hän esitteli kokouksen teeman ja kertoi ajankohtaisista asioista.

- Toimikunnan kokoonpanoon on tullut muutoksia valtioneuvoston viimeviikkoisessa istunnossa. Samalla kirjattiin jo tosiasiallisesti aiemmin tapahtuneita jäsenmuutoksia. Uusina jäseninä ovat puheenjohtaja Sinnemäen lisäksi tulleet seuraavat henkilöt; osastopäällikkö Jorma Julin ulkoasiainministeriöstä, asiantuntija Kaisa Auvinen Elinkeinoelämän keskusliitosta sekä ympäristösuunnittelija Lotta Ruokanen Allianssi ry:stä. Puheenjohtaja toivotti uudet jäsenet tervetulleiksi toimikunnan työhön.
- Puheenjohtaja nosti esiin Suomen kestävän kehityksen strategian toimeenpanon arvioinnin sekä indikaattorit yhtenä tämän hetken tärkeimpänä asiana kestävän kehityksen toimikunnan asioissa. Indikaattoreiden osalta olisi tärkeää huomioida erityisesti BKT:tä täydentäviä laskureita sekä yleisesti miettiä mitä halutaan laskea. Tästä mainittiin esimerkkinä Human Development Index. Todettiin myös, että ihmisten tyytyväisyys nousee hitaasti tulojen suhteen ja pysyy vakiona tietyn tuloluokan saavuttamisen jälkeen.
- Puheenjohtaja esitteli YK:n kestävän kehityksentoimikunnan työohjelman tulevat vuosien 2010 ja 2011 teemat 18. ja 19. istuntoihin. Nämä ovat kemikaalit, kaivostoiminta, liikenne, jätehuolto sekä kymmenvuotinen viitekehys kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelmille.

2. Kestävän kehityksen tietopohjan hyödyntäminen

- 1) Professori **Mikael Hildén** Suomen ympäristökeskuksesta piti johdantopuheenvuoron otsikolla "Poikkisektoraalisen tutkimuksen haasteet ja mahdollisuudet." Esitelmässään hän esitti, että kestävän kehityksen tietopohja tarvitsee poikkisektoraalista tutkimusta, jotta voidaan käsitellä yhteiskunnallisten ongelmien uusista kestävästä ratkaisusta. Kytetään muotoilemaan toimivia ja tehokkaita toimenpideohjelmia, hahmottamaan ympäristön tilaa ja sen

muutoksia seuraamalla sekä arvioimalla toimenpiteiden toimivuutta ja vaikuttavuutta.

Esimerkkeinä poikkisektoraalisista toimenpiteistä voidaan mainita ekologinen verouudistus, jossa yhdistyy veroteknisiä, taloudellisia, luonnontieteellisiä, ympäristöpoliittisia sekä innovaatiopoliittisia kysymyksiä. Toisena esimerkkinä mainittakoon METSO:n uudet keinot, jossa metsätalous ja ekologia olivat päällimmäisiä, mutta syvälliset juridiset asiat jäivät vähemmälle huomiolle. Kolmantena esimerkkinä voidaan todeta ilmastonmuutoksen vaikutuksia ja hillintätoimenpiteiden merkitystä toteamalla, että näitä ei voi selvittää pelkästään seuraamalla ilmastoa.

Haasteena voidaan pitää älykkäiden yhdistelmien ymmärtämistä vastakohtana kaiken yhdistämiselle. Yhtenä esimerkkinä edellä mainitusta on SADe-ehdotus: luonnonvarojen koskevan tiedon tuotanto ja paikkatiedot. Toisena esimerkkinä mainittakoon SeTu-hanke (Sektoritutkimus), joka on eräänlainen julkishallinnon innovaatiotoiminta; miten oppia näkemään lainsäädäntöhanketta innovaationa? Viimeisenä esimerkkinä älykkäistä yhdistelmistä voidaan pitää SA-ohjelmaa (Suomen Akatemia), jossa pyritään tunnistamaan tulevia ilmastohaasteita eikä vain nykyisten velvoitteiden toteuttamista.

Erilaisina ratkaisuinä voidaan pitää esimerkiksi Public-Private-Partnership tyyppisiä ohjelmia kuten SHOK (Strategisen huippuosaamisen keskittymä). Tämän kehitysklusterin tarkoituksena on kaupallisten innovaatioiden synnyttäminen ja jossa nimenomaan talous on ajavana voimana. Tämänlaiset hankkeet edellyttävät kestävien ratkaisujen yhteiskunnallista kysyntää. Myös sektoritutkimuksen neuvottelukunta pyrkii erilaisiin ratkaisuihin. He jakavat siemenrahaa uusille yhdistelmille ja puolestaan edellyttävät luovaa ajattelua ja uskallusta yhdistää resursseja. Tästä esimerkkinä EU-tasolla on ERA-Net – hankkeet. Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymä edellyttää laitosrajoja ylittäviä ohjelmia. Tahoja joilla on kohdennettuja tutkimusohjelmia ja jotka edellyttävät ohjelmallisuutta voidaan mainita Suomen Akatemia, TEKES:in sekä erilaiset klusteri-ohjelmat.

Johtopäätöksinä mainittakoon, että sektoreita ylittävässä tiedontuotannossa on enemmän mahdollisuuksia kuin uhkia. Sektoreita ei voida ylittää ilman kannustimia, mutta usein rahaa tärkeämpää on vahva signaali. Sektoreiden yli ulottuva tiedontuotanto aiheuttaa todennäköisesti myös muutoksia tutkimustoiminnan rakenteissa. Eli kun pyörä lähtee käyntiin, tuloksia on nähtävissä.

- 2) Professori **Janne Hukkinen** Helsingin yliopistosta esitti kommenttipuheenvuoron otsikolla "Onko Suomen tiedeyhteisö ajan tasalla kestävä kehityksen tutkimuksessa?" Tiivistettynä voidaan sanoa, että Suomen tiedeyhteisö ei ole ajan tasalla kestävä kehityksen tutkimuksessa. Yleismaailmallisinakin haasteina voidaan pitää ilmastonmuutosta. Esimerkiksi IPCC väittää, että 2 °C lämpeneminen aiheuttaisi katastrofaalisia ekososiaalisia seurauksia, vaikka päästöt olisivat nolla vuoteen 2060 mennessä. Ilmastopolitiikan priimus EU on lupautunut vain 20 % päästöleikkauksiin vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä. Implikaationa tämän hetkisestä

kehityksestä voidaan todeta, että ihmiskunta kohtaa katastrofit vauraana, mutta valmistautumattomana. Suomen kohdalla tämä tarkoittaisi esimerkiksi EU:n sisäisen muuton lisääntymistä pohjolaan, koska kuivuus, tulvat ja myrskyt pakottavat ihmisiä siirtymään.

Suomen tiedeyhteisö on ottanut nämä haasteet vastaan vaihtelevasti. Helsingin yliopistossa kestävä kehityksen tutkimus on integroitu vain verkoston omaisesti (HENVI). Aalto yliopiston kohdalla laaja-alainen ympäristötutkimus on jo ajettu alas 2000-luvulla. Tampereen yliopisto on tällä hetkellä ainoa paikka, jossa voi lukea pääaineena ympäristöpolitiikkaa. Heidän ongelmana on suuri opiskelija-opettajasuhde. Joensuun yliopistossa SYKE-integraatio on ollut vahvaa ja on täten nousemassa vahvaksi yksiköksi.

SYKE:ssä on merkittävä ympäristöpolitiikan yksikkö, mutta pieni suhteessa muuhun organisaatioon. Yleisesti ottaen verkostoitumisen voimaan uskotaan yhä vahvasti, vaikka se ei nähtäisi tehokkaaksi.

Yliopistojen ongelmana voidaan pitää vallan ja rahan jakautumista muodollisen organisaation mukaan. Tällä hetkellä laaja-alainen tieteidenvälinen ympäristötutkimus ja -opetus hoidetaan muodollisen organisaation ulkopuolisissa verkostoissa. Verkostot kuitenkin nähdään työläimpänä, haavoittuvaisimpana sekä vähiten aikaansaavimpana organisoitumismuotona. Täten Suomen tiedemaailmalle aikamme tärkeimpänä yhteiskunnallisena haasteena onkin kestävä kehityksen nousu kiinnostavaksi tieteenalaksi, jota kannattaisi silloin tällöin siemenrahoittaa.

Mitä sitten pitäisi tehdä kestävä kehityksen tieteen rakenteille? Tarvittaisiin uusi USA:n Land Grant Universities –malli 1800-luvun lopulta. Tällöin muutamissa huippuyliopistoissa alettiin ajaa valtakunnallista maatalouspolitiikka vastaamaan sen ajan maatalouden haasteisiin. Suomen tiedepolitiikassa tarvitaan sitä vastoin vastaava institutionaalinen liikekannallepano ongelmasuuntautuneessa laaja-alaisessa ympäristö- ja energiatutkimuksessa. Tarvitaan ympäristökysymysten laaja-alaiseen hallintaan keskittyviä poikkitieteellisiä yliopistoja, tiedekuntia ja laitoksia. Jos tähän ei saada rahoitusta, niin 0-summapelikin olisi riittävä. Janne Hukkisen (esitelmän pitäjä) ennustaa, että edellä mainittu institutionaalinen uudistus tulee tapahtumaan ennemmin suunnitelmallisesti tai myöhemmin katastrofien pakottama. Hän toteaa vielä, että muutos todennäköisesti ei tapahdu suunnitelmallisesti vaan hypähdyksittäin.

Tieteen sisältöä pitäisikin muuttaa. Muutosta voisi saada aikaan esimerkiksi hybridiasiantuntisuudella eli niin sanotulla älyllisellä sitoutuneisuudella. Tieteidenvälisyyttä pitäisi lisätä esimerkiksi Moodi 2 –tiede ja transtieteellisyys. Tieteen ja politiikan välitysmekanismia pitäisi parantaa. Tästä esimerkkinä voidaan mainita esimerkiksi ns. politiikan operaatiohuone, jossa tutkijat, virkamiehet ja poliitikot ratkaisevat politiikka kysymyksiä sisällöllisesti ja ajallisesti rajatuissa puitteissa. Lopuksi voidaan todeta kuitenkin, että perinteisissä tieteenaloissa ei sinänsä ole mitään vikaa. Nyt on vain ainutlaatuinen tilaisuus ja yhteiskunnallinen tarve mobilisoida tiede vastaamaan kiireellisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Tarvitaan reaktioita yhteiskunnallisiin muutoksiin.

3. Kestävän kehityksen tutkimuksen politiikkarelevanssi – esimerkkejä

- 1) Professori **Jyri Seppälä** Suomen ympäristökeskuksesta esitteli ensimmäisen hanke-esittelyn otsikolla "ENVIMAT – Suomen kansantalouden materiaalivirtojen ympäristövaikutusten arviointi."

ENVIMAT-malli on periaatteessa ns. ympäristölaajennettu panos-tuotosmalli, (EE-IO, Environmentally Extended Input-Output Model) jossa on käytetty elinkaari-inventaario (LCI, Life-Cycle Inventory) tietopankin tietoja tuontipanoksille sekä elinkaariarvioinnin vaikutusarviointitekniikkaa (LCIA, Life-Cycle Impact Assessment) ympäristövaikutusten arviointiin. Malli on tietosisällöltään kansainvälisestikin katsoen poikkeuksellisen laaja. ENVIMAT-mallin avulla pystytään laskemaan 12 ympäristönäkökohtaa aina ilmastomuutoksesta happamoitumiseen. Sen lähtökohtana on 151 toimialan panos-tuotostaulukko, jossa taustalla on 918 kotimaista tuotetta tai palvelua sekä 722 tuontituotetta tai -palvelua käsittävä kokonaisuus.

Malli kuvaa suomalaisen tuotannon ja kulutuksen materiaalivirtojen elinkaariaikaiset ympäristövaikutukset toimialoittain sekä tuoteryhmittäin. Sen avulla voidaan saada selville mitä luonnonvaroja Suomi käyttää sekä kuinka paljon ja mihin. Malli kertoo tuonnin aiheuttamat ympäristövaikutukset rajojemme ulkopuolella sekä viennin ja kulutuksen merkityksen ympäristövaikutuksista. Lisäksi mallin avulla saadaan selville luonnonvarojen kulutuksen todelliset ympäristövaikutukset esimerkiksi piilovirtojen sekä rakentamisen maa-ainesten suhteen. Mallissa ei kuitenkaan tarkastella Suomen vientituotteiden ympäristövaikutuksia ulkomailla.

ENVIMAT-malli on lisäksi työväline, jolla voidaan arvioida Suomen luonnonvarojen käytöstä aiheutuvien ympäristö- ja taloudellistenvaikutusten (arvonlisäys, työllisyys) välisiä suhteita. Sen avulla voidaan esimerkiksi tarkastella yhteiskunnan kestävän kehityksen suuntaa kun vienti- ja tuontinäkökulmat ovat mukana. Lisäksi voidaan arvioida jonkin toimialan supistumisen tai kasvun merkitystä kansantalouden kannalta, esimerkiksi kustannustehokkaiden kasvihuonepäästöjen leikkauksista.

ENVIMAT-malli on nykyisellään nimenomaan työväline ekologisen kestävyuden arviointiin, joka ottaa myös huomioon globaalin näkökulman. Arvonlisäyksen ja työllisyyden samanaikainen arviointi mahdollistaa myös monipuolisten analyysien tekemisen Suomen kansantaloudessa.

- 2) Kestävä yhdyskunta 2007-2012 –ohjelman ohjelmakoordinaattori **Mikko Nousiainen** Pöyry Building Service'stä kertoi seuraavasta hanke-esittelystä otsikolla "Tutkimus kestävän yhdyskunnan mahdollistajana."

Tekes on merkittävä rahoittaja erilaisissa Suomessa tehtävistä tutkimus- ja innovaatio-ohjelmista. Sen lähtökohtana on ennen kaikkea tukea liiketoimintaa. Tällä hetkellä Tekes on mukana 30 ohjelmassa ja näissä kaikissa on kestävä kehitys tavalla tai toisella mukana. Yksi näistä on Kestävä yhdyskunta –ohjelma.

Tämän ohjelman taustalla on Tekesin keskittyminen rakennettuun ympäristöön. Rakennettu ympäristö nähdään merkittävänä kasvihuonepäästöjen aiheuttajana ja globaalisti rakennukset ovatkin merkittäviä päästöjen aiheuttajia näiden huonon energiatehokkuuden takia.

Kestävä yhteiskunta -ohjelman tavoitteena on synnyttää uutta ja uudistuvaa liiketoimintaa kestävien ja energiatehokkaiden alueiden sekä rakennusten suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa sekä niiden korjauksessa. Tavoitteena on myös vahvistaa julkisen ja yksityisen sektorin vuorovaikutusta ja täten tehostaa teknologiaosaamisen muuttumista liiketoiminnaksi sekä verkottaa eri osa-alueiden toimijoita. Primääritavoitteena on kannustaa kestäväan yhteiskuntaan ottamalla huomioon rakennetun ympäristön suunnittelussa hyvinvointi ja terveellisyys, yhdyskuntarakenne, rakennukset ja neljäntenä energia ja ympäristö.

Ohjelmassa siis panostetaan kestävien ja energiatehokkaiden alueiden ja rakennusten kehittämiseen. Ohjelman kestoksi on suunniteltu vuosien 2007 ja 2012 välinen aika ja budjetiksi on varattu 100 miljoonaa euroa, josta Tekesin osuus on noin puolet.

Tutkimushankkeiden tulee painottua soveltavan tutkimuksen alueelle ja samalla aikaansaavan uutta liiketoimintaa synnyttäviä liiketoiminta- ja yhteistyömalleja sekä kehittää alan prosesseja. Kestävä yhdyskunta –hankkeella pyritään rakentamaan linkkiä akateemisesta tutkimuksesta käytäntöjen laajempaan hyödyntämiseen.

Aikaansaatuja tuloksia pyritään hyödyntämään kannustamalla tulosten jalkauttamiseen esimerkiksi antamalla viestintäkoulutusta tutkijoille sekä kohdennetuilla seminaareilla.

3) PhD **Mari Hjelt** Gaia Consultingistä esitteli kolmannen hanke-esittelyn otsikolla "Monimuotoisuuden tutkimusohjelma MOSSE:n vaikuttavuus-arviointi."

Monimuotoisuuden tutkimusohjelma MOSSE (2003–2006) on laajin Suomessa toteutettu käytännön tietotarpeisiin perustunut biologisen monimuotoisuuden tutkimusohjelma. MOSSE-tutkimusohjelman taustalla olivat lukuisat ajankohtaiset kansainväliset ja kansalliset tietotarpeet, jotka perustuivat sekä poliittiseen päätöksentekoon että käytännön luonnonhoitoon. Tavoitteena oli tuottaa uutta ja käytäntöön sovellettavissa olevaa tutkimustietoa luonnon monimuotoisuuden suojele- ja hoitokeinoista sekä niiden ekologisista, taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista. Tavoitteena oli myös kehittää luonnon monimuotoisuuden seurantaa. Lisäksi ohjelmalla pyrittiin lisäämään vuorovaikutusta ja yhteistyötä eri tahojen välillä.

MOSSE oli kuuden ministeriön ja kolmen muun tahon yhteisrahoitteinen ohjelma, jonka tavoitteena oli erityisesti käytännönläheisen ja monitieteellisen tutkimustiedon tuottaminen. Mosse-ohjelman vaikuttavuusarvioinnin toteutti Gaia Consulting tammi-toukokuussa 2009. Tieteellisen laadun arvioijat professori

Jukka Salo sekä Irina Herzon. Arvioinnin tiedonkeruun perustana oli kirjallinen aineisto, haastattelut, hyödyntäjille suunnattu kysely ja keskustelutilaisuus.

Mosse-ohjelman tieteelliset tuotokset kokonaisuutena vastaavat määrällisesti akateemista tutkimusohjelmaa. Kuitenkin hankkeet vaihtelivat paljon tieteellisiä julkaisuja tuottavista hankkeista vähemmän tai ei ollenkaan tieteellisiä julkaisuja tuottaviin hankkeisiin. Ohjelma käynnisti merkittävää uutta yhteistyötä ja erityisesti tieteellistä menetelmäyhteistyötä. Edellytys hyvälle tulokselle oli tutkijoiden ja loppukäyttäjien hyvä yhteistyö.

Ohjelman tuloksia tarkastelemalla voidaan todeta, että luonnon monimuotoisuuden merkitys on kasvanut ja sen edistämiseksi tarvitaan käytännön ohjeistusta. Luonnon monimuotoisuuden tutkimuksen kehittämiseksi tulisi jatkossa panostaa kansallisesti ja koordinoitava poikkialueellisesti. Lisäksi huippututkimuksen pitäisi olla myös kansainvälistä. Tutkimuksen hyödyntämisen takaamiseksi ohjelmalliseen koordinaatioon on varattava riittävät resurssit sekä räätelöidä hankkeiden suunnitelmiin resursseja. Sektoritutkimusohjelmatoiminnan ohjelmallisuudella saadaan vahvistettua verkostoja, jotka erityisesti pitkällä aikavälillä ovat hyödyllisiä.

4. Yhteenveto: Missä ovat suurimmat tietoaukot ja mitä poliitikot odottavat tiedeyhteisöltä

Varapuheenjohtaja ympäristöministeri **Paula Lehtomäki** esitti yhteenvedon suurimmista tietoaukoista ja siitä mitä poliitikot odottavat tiedeyhteisöltä. Hänen mukaansa pitäisi pyrkiä tiivistämään yhteistyötä tiedon tuottajan sekä käyttäjän välillä. Ennakoitavuus on kuitenkin vaikeaa. Lisäksi tiedollisen tiedon hyödynnettävyys poliittisella tasolla on heikkoa. Tämän parantamiseen tarvittaisiinkin tulkkausta.

Koska ongelmat ovat laaja-alaisia tiedon ja tutkimuksen täytyy myös olla laaja alaista ja tähän tarkoitukseen tarvittaisiinkin verkostoja. Poliitikassa on pyritty laaja alaisuuteen ja täten poikkialueelliset ohjelmat ja työ on yleistynyt. On kuitenkin selvää, että sektoritutkimusta pitäisi uudistaa. Tässä voitaisiin erityisesti kohdentaa resursseja uudelleen ja ylipäättänsä priorisoida niukkoja resursseja.

Yliopistojen rakenteellinen uudistaminen tarjoaa mahdollisuuksia poikkisektorialaisen tutkimuksen lisäämiseen. Aikomuksena on esimerkiksi perustaa ryhmä ilmastopolitiikan työtä vahvistamaan.

5. Keskustelu

Puheenjohtaja pyysi, että Suomen kestävä kehityksen toimikunnan sihteeristö toimesta kokoaitaisiin yhteenvedot esitetyistä esitelmistä. Nämä toimitettaisiin sektoritutkimuksen neuvottelukunnalle. Tämän jälkeen puheenjohtaja antoi toimikunnan jäsenille mahdollisuuden esittää yleisiä puheenvuoroja kommenttien merkeissä.

Stranius esitti kysymyksiä liittyen Jyri Seppälän esitelmään ENVIMAT-hankkeesta. Tulosten perusteella voidaanko todeta että Suomi ei siis olisikaan ekotehokas, pitäisikö julkiselle hankkeille asettaa vaatimuksia ekotehokkuudesta sekä tarvitaanko parempaa kanssakäymistä tiedotusvälineiden kanssa? Hän jatkoi kysymällä missä viipyvät ekohankkeet liittyen asumiseen ja esimerkiksi syömiseen? Straniuksen mielestä tarvittaisiin kokeiluprojekteja vahvistamaan näitä asioita.

Portin korosti omassa puheenvuorossaan kokonaisvaltaisuuden tärkeyttä esimerkiksi kun tarkastellaan ilmastokysymyksiä. Tarvittaisiin myös yhteenvetoja jo olemassa olevista tutkimuksista, jotta voitaisiin tarkastella tutkimuksen ja politiikanteon vuorovaikutusta. Hän mainitsi, että ENVIMAT – hankkeen puitteissa yhteys tutkijoihin oli erittäin hyvä. Lisäksi olisi tärkeää kertoa esille tulleista puutteista tutkimustulosten yhteydessä.

Kurjen mielestä poikki poikkitieteellinen- ja/tai sektorilähtöinen lähestymistavan tärkeyden merkitys tutkimuksessa on itsestään selvää. Esimerkiksi ilmastonmuutosta ei voida tutkia ilman monitieteistä lähestymistapaa. Hän jatkoi mainitsemalla, että tutkimuksen ja yliopistojen rakenteelliset muutokset ovat mahdollisia. Tähän tarvittaisiin vain poliittinen päätös. Hän kuitenkin kyseenalaisti huippututkimuksen halukkuuden Suomessa. Tarvittaisiinkin enemmän kansainvälistä tutkimustayhteistyötä ja globaalia näkemystä tutkimuksen tekemiseen.

Kurki näki ENVIMAT-hankkeen hyvänä, mutta painotti sosiaalisten indikaattoreiden tärkeyttä sekä ennustettavuutta. Kestävä yhteiskunta – hankkeesta sosiaaliset näkökohdat pitäisi myös ottaa arviointikriteereiksi erityisesti asumisessa, jotta hankkeet eivät jäisi liian teknisiksi.

Yrjö-Koskinen mielestä luonnon monimuotoisuus ei ole saanut samanlaista poliittista draivia kuin ilmastonmuutos siitäkin huolimatta, että esimerkiksi Ecosystem –raportti esittää ekosysteemien järkkyneen. Hän esitti myös puheenjohtajalle kysymyksen koskien luonnonvarastrategian edistymisestä.

Näkkäläjärven mukaan tiedeyhteisön viesti menee perille, mutta monet päättäjät pitävät kestävästä kehitystä abstraktina eivätkä täten ymmärrä. Ympäristökasvatusta tarvitsisikin edistää ministeriöissä. Hän esitti myös tarpeen tiiviimmälle yhteistyölle kunnallistason ja hankkeiden vetäjien välille. Näkkäläjärvi ehdotti myös saamelaisuuden ja poronhoidon turvaamiseksi kestävästä kehityksen mukaisesti jonkin erämaa-alueen ottamista pilotti-alueeksi ja voitaisiin näin tarkastella erityisesti poronhoitoa ja biodiversiteettiä.

Kailo peräänkuulutti asennekasvatusta liittyen sukupuoli- ja naisnäkökulman huomioimiseksi kestävästä kehityksen hankkeista. Ilmastonmuutos voidaan esimerkiksi nähdä sukupuolikysymyksenä. Ylipäättänsä olisikin tärkeää huomioida tutkimushankkeita naisvaltaisille alueille. Tämän lisäksi hän piti tärkeänä maailmankuvatutkimusta (millaiset kulttuurit ovat kestävämpiä), koska nykyisellään panostetaan liikaa teknologiaan (firmat).

Sipiläinen mainitsi kirkon ilmasto-ohjelmasta, jossa kolmena teemana esiintyy kiitollisuus, kunnioitus sekä kohtuus. Tähän puheenjohtaja totesi, että kohtuus on

hyve, jota pitäisi vaalia enemmän. Hän jatkoi sanomalla, että vuoropuhelun lisäämiseen tarvitaan ohjauskeinoja ja välineitä. Pitäisi tarkastella mitkä ovat hyviä keinoja, jotta voidaan jalkauttaa näitä yleisemminkin. Lisäksi puheenjohtaja korosti yhteiskunnan tarvetta olla oppiva ja mukautuva, joka varmasti koskee kaikkia aloja. Puheenjohtaja vastasi Yrjö-Koskisen esittämään kysymykseen toteamalla, että kansanedustaja Kimmo Tiilikaisen mukaan perustettaisiin neuvottelukunta, joka jatkaisi työtä luonnonvarastrategian valmistelulle.

Hilden mainitsi, että kommunikaatio on keskeinen vuoropuhelussa ja tämän lisäämiseksi tarvittaisiin foorumeja. Myös erilaiset kokeilut ovat tarpeellisia ja tästä hyvänä esimerkkinä hän mainitsi METSO –ohjelman. Lisäksi Hilden korosti, että kaiken ennustaminen ei ole mahdollista, koska muutokset ovat yleensä sen luontaisia, että kaiken tiedon ymmärtäminen ja huomioon ottaminen on mahdotonta.

Hukkinen kertoi puolestaan, että tutkimusohjelmat ovat luonteeltaan verkostoja, mutta organisatorisia. Hän otti esille myös tutkimusraporttien hyödyntämisen ongelmallisuuden. Hyväkin raportti voi jäädä helposti varjoon jos siihen on kulunut paljon aikaa. Täten tutkijoiden pitäisikin pyrkiä tuomaan tuloksiaan nopeammin julki (5 v. tieteelliseen vahvistamiseen, intuitioon perustuva päättely 1 kk) antamalla heille vapauden tuoda esille ajatuksiaan helpommin.

Pokka selvensi luonnonvarastrategian valmistelua. VNK:n toimesta on tehty kysely ministeriöille luonnonvarastrategian jatkotoimenpiteistä. Näiden pohjalta on koottu ehdotus ministeriölle joka on annettu ilmasto- ja energiapoliittisen neuvottelukunnan käsiteltäväksi. Tarkoituksena on kirjata seuraavaan hallitusohjelmaan luonnonvarastrategia omaksi politiikkaohjelmaksi. Päätöksiä ei ole kuitenkaan tämän osalta vielä tehty.

6. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen kello 13.10 ja totesi seuraavan kokouksen pidettävän 8. joulukuuta.